

Undulaatti - *Melopsittacus undulatus*

Teksti ja kuvat: Amani Banjo

Kun kapteeni James Cook löysi Australian vuonna 1770, hän löysi myös valtavia parvia kirkaanvihreitä lintuja. Perinteisesti alkuasukkaat ovat käyttäneet undulaatteja ravintona, niitä onkin kutsuttu nimellä "betcherrygah" eli "hyvä ruoka" mistä juontuukin lajin englanninkielinen nimi "budgerigar" tai tuttavallisemmin "budgie". Yhdysvalloissa undulaattia kutsutaan usein vain "parakiitiksi", jolloin on välistä hankala tietää tarkoitetaanko juuri undulaattia vai jotain muuta pientä pitkäpyrstöistä papukaijaa. Saksassa nämä linnut taas kulkevat nimellä "Wellensittich". Tieteellinen lajinimi *undulatus* viittaa aaltoilevaan juovakuviointiin niskan ja selän höyhenissä ja tästä on peräisin undulaatin yleisnimi useilla kielillä, kuten myös suomessa. Joskus aiempina vuosina undulaattia on meillä kutsuttu myös sen suvusta *Melopsittacus* johdetulla nimellä "laulupapukaija".

John Gould toi ensimmäisen undulaattiparin Australiasta Eurooppaan vuonna 1840. Australian hallitus kielsi 1894 maastavienin, muuten luonnonvaraiset undulaatit olisivat kuolleet sukupuuttoon. Vihreänkeltaisesta villistä undulaatista on saatu jalostuksen tuloksena mitä moninaisempia värimuotoja (ei kuitenkaan punaista, sillä undulaatit eivät pysty muodostamaan punaista pigmenttiä) ja jalostuksen tuloksena lemmikkiundulaateista on tullut kookkaampia kuin villistä alkumuodostaan.

Undulaatit ovat vilkkaita, seurallisia lintuja. Niitä ei koskaan pitäisi ottaa vain yhtä koska ihminen ei pysty korvaamaan lajikumppania. Undulaatit kesytyvät hyvin, varsinkin jos kyseessä on nuori yksilö. Yksilöllisiä eroja toki on, mutta yleisesti pienellä kärsivällisyydellä niistä saa kesyn ystävän. Kesyttämisen voi aloittaa hirssintähkällä, aluksi pitämällä se *turvallisen* välimatkan päässä linnusta. Lintu kyllä peräänntyy jos se tuntee olonsa epämukavaksi eli jos olet liian lähellä. Rauhallinen lähestyminen, äänensävy ja kärsivällisyys palkitsevat odotuksen. Joskus kesytys voi viedä jopa kuukausia yksittäisen undulaatin kohdalla. Jos talossa on ennestään muita – jo kesympiä – undulaatteja, kesytys on paljon helpompaa, sillä undulaatit ottavat mallia toisista.

Hyvin hoidettu undulaatti saattaa elää jopa 15-vuotiaaksi, mutta jalostuksen tuloksena undulaattikantoihin on tullut erilaisia sairauksia, kuten herkkyyttä kasvaimiin, joten nykyundulaatin keskimääräinen elinikä on 5-6 vuotta. Undulaatit ovat noin 18 cm pitkiä (tästä puolet on pyrstöä) ja painavat 30-40g. Englannissa jalostetut näyttelylinnut ovat normaaleja undulaatteja noin pään

verran isompia ja jonkin verran painavampia.

Sukupuolierot

Undulaattien sukupuolen tunnistaa pääsääntöisesti vahanahkan väristä. Koiraalla se on sininen ja naaraalla vaalea tai ruskehtava. Tietyillä väreillä, esim. lutinolla, koiraan vahanahka on kuitenkin vaalea, jolloin sukupuolen erottaminen ei ole ihan yksinkertaista. Koiraat laulavat enemmän kuin naaraat. Ainut täysin varma keino selvittää sukupuoli (jos on epävarma asiasta) on dna-testaus. Sukupuolen poikasella voi nähdä toisen kuukauden ikäisestä lähtien.

Sakke-koiras, 13 vuotta

Koiraspoikasella vahanahka on pinkki ja muuttuu sitten ajan myötä siniseksi. Naaraspoikasella taas vahanahka on sinertävä ja muuttuu ajan myötä vaaleammaksi. Pesimisviettisellä naaraalla vahanahka muuttuu ruskeammaksi, jo jopa puolivuotiaana.

Koiraspoikanen

Aikuinen koiras

Naaraspoikanen ja pesimisviettinen äiti

Kuva häkistä

Häkki ja orret

Liian isoa häkkiä ei voi hankkia. Villit undulaatit lentävät kymmeniä kilometrejä päivässä etsiessään ruokaa. Jonkinlainen minimikoko on esim. 75 x 40 x 80 cm mikäli linnun on mahdollisuus päästä päivittäin lentelemään huoneistoon. Mikäli lintuja hankitaan useita on häkin luonnollisesti oltava suurempi. Häkin pintojen väli ei saa olla yli 1,5 cm ettei undulaatti saa päättään pintojen väliin. Pinnat pitää olla ainakin kahdella seinällä vaakapintoja jotta undulaatti voi kiivetä seinää pitkin.

Orret kannattaa sijoittaa häkissä eri tasoille ja niin että niiden väliin jää lentotilaa. Orsia ei kannata laittaa päällekkäin koska tällöin ylemmältä orrelta tipahtelee jätöksiä. Samoin ruoka- ja vesiastioita ei tulisi sijoittaa orsien alapuolelle. Orsimateriaalina parhaat ovat luonnonoksat. Lähes kaikki lehtipuut ovat sopivia, mutta havupuut eivät koska niiden oksissa on usein pihkaa. Omenapuun oksat ovat erityisen hyviä, samoin pihlajan ja koivun. Muoviset orret ovat kyllä helppoja mutta eivät ole niin hyviä jalalle kuin luonnonorret. Kaupoissa on myös myytävänä erilaisia betoni – ja pedikyyriorsia, niitä voi käyttää lisänä. Orsipapereita ei suositella koska ne aiheuttavat monesti ongelmia lintujen jalkapohjiin.

Lelut

Undulaatit pitävät erityisesti nakerreltavista leluista. Tyhjät vessapaperirullat, kananmunakennot, omenapuun oksat, mustikan varvut ovat mitä parhaimpia tähän tarkoitukseen. Ne ovat kaiken lisäksi halpoja tai ilmaisia, sekä uusittavissa olevia. Eläinkau-

poista löytyy myös kaikenlaisia leluja, tosin pitää muistaa katsoa ettei niissä ole pieniä osia jotka lähtevät helposti irti. Narulelut ovat myös hyviä, tosin tässä varoituksen sana: jos lelussa on pitkiä hapsuja, undulaatti saattaa syödä niitä ja ne jäävät mahalaukkuun jolloin seuraukset ovat kohtalokkaat – lintu kuolee nälkään. Tikapuut ym. kiipeilytelineet ovat mieluisia. Niitäkin voi itse rakentaa hakemalla metsästä oksia tai puunrunkoja ja sijoittamalla niitä sopiviin paikkoihin. Peilileluja ei suositella, varsinkaan yksinäiselle undulaatille. Lintu saattaa tällöin rakastua omaan peilikuvaansa ja aiheuttaa käytösongelmia. Paras leikkikaveri on kyllä toinen undulaatti. Yhdessä on kiva keksiä kaikenlaista ja leikkiä sitten yhdessä. Kahden (tai useamman) undulaatin leikkiä on hauska seurata. Leikkihetkeen kuuluu välillä pieni "nokkapokka", välieselvittely, joka on ihan normaalia eikä siihen liity aggressiivisuutta. Sosiaalisuuteen kuuluu myös toisen sukiminen/rapsuttelu. Sitten voikin ottaa jo päivänokokset.

Jesse-koiras lintupuussa

Ruokinta

Undulaatin pääruokavalio koostuu siemenistä. Lisäksi voi antaa monenlaisia hedelmiä ja vihanneksia. Kiellettyjä ja myrkyllisiä ovat avokado, kahvi, suklaa, alkoholipitoiset tuotteet. Idätetyt siemenet ovat myös hyvin terveellisiä ja ravitsevia. Kananmuna voi myös antaa (keitettyä) ja kananmunan kuoria (keitetyn) joko kokonaisuina tai rouheena. Joskus voi lisänä antaa raejuustoa, mielellään hylä- tai laktoositonta. Erityisesti pesivä emo tarvitsee lisäkalsiumia munantuotantoon. Liian vähäinen kalsiumin saanti heikentää emon omaa kalsiumvarastoa ja voi aiheuttaa munimisoongelmia. Kesäisin voi luonnosta hakea monenlaista herkkua; voikukanlehtiä, musti-

kanvarpuja, piharatamoita, valkoopilaa esimerkiksi.

Kasvattaminen

Undulaatteja voi alkaa pesittää, kun ne ovat yli 1-vuotiaita. Varsinkin naaras saisi olla mielellään vähintään 1,5-vuotias. Lintuja seuraamalla havaitsee yleensä sopivan parin, parin joka viihtyy yhdessä. Jos talossa on muitakin lintuja niin pesivälle parille pitää olla oma häkki ja rauhallinen sijainti. Varsinkin ensikertalainen pari voi häiriintyä – lähinnä naaras – jos ympärillä on paljon melua ja hälyä. Se voi aiheuttaa ongelmia pesinnässä. Pönttö kannattaa sijoittaa mahdollisimman ylös häkissä, kuitenkin niin että sitä on helppo päästä siivoamaan. Pönttöön laitetaan hiukan purua; mörttiröpy käy hyvin. Purun pitää olla pölyämätöntä. Purun määrän päättää viime kädessä naaras; yleensä ne nakkelevat ylimääräiset purut pois. Omasta kokemuksesta voin kertoa että se tarkoittaa sitä että lopulta pöntössä ei ole kuin muutama puru jäljellä.

Pöntön laitto yleensä laukaisee pariskunnassa pesintävietin. Kun pönttö on laitettu häkkiin, sitä mennään yhdessä tutkimaan. Naaras hyväksyy pöntön. Koiras aloittaa kosinnan- kosiotanssissa koiras hyppii naaraan yli puolelta toisella orrella, välillä jalalla koskettaen. Naaras painautuu sitten orrella pyrstö ylöspäin merkinä koiraalle paritteluhalukkuudesta. Tällöin koiras kiipeää naaraan selkään ja aloittaa parittelun. Parittelun aikana koiras suukottelee naarasta, levittää toisen siipensä naaraan ympärille ja muutenkin parittelu on kovin herttaisen näköistä. Parittelua jatketaan päivittäin, joskus useita kertoja päivässä.

Noin viikko parittelun aloittamisesta naaras munii ensimmäisen munan. Jo muutamaa päivää ennen ensimmäistä munaa naaras alkaa viihtyä pöntössä pidempään. Munia tulee yleensä 4-6 kpl, ennätys 9 kpl. Munat ilmestyvät pönttöön joka toinen päivä, haudonta-aika on keskimäärin 18 vrk. Kun ensimmäinen poikanen kuoriutuu, se alkaa kerjätä heti ruokaa kuuluvalla äänellä ja näin laukaisee vanhemmissaan ruokintävietin. Jos poikanen ei näin tee, siinä on todennäköisesti jotain vialla ja sen tulevaisuus ei ole silloin hyvä; vanhemmat todennäköisesti hylkäävät sen.

Vastasyntynyt poikanen painaa 1 gramman, mutta paino alkaa nousta 2-3 gramman päivävauhdilla eli kasvu on silminnähden hurjaa. Vastasyntyneet poikaset ovat aivan kaljuja, vaaleanpunaisia "toukkia". Poikasen silmät aukeavat noin viikon ikäisenä, ja toisella viikolla alkaa pikkuhiljaa tulla sulkatuppia näkyville. Silmien värityksen näkee jo heti kun poikanen on kuoriutunut munasta, ne ovat joko tummat tai punaiset.

Tummat silmät

Punaiset silmät

Keltaista väritystä näkyy jo

Undulaatin poikasia pöntössä

Toisen elinviikon aikana poikaselle alkaa ilmestyä sulkatuppeja. Kahden-kolmen viikon ikäisestä poikasesta voi jo hiukan päätellä niiden tulevaa väritystä. Poikasia voi jo tuolloin alkaa totuttelemaan käsitteilyyn, vähän kerrallaan. Totuttelun voi yhdistää pöntön siivoukseen; samalla kun siirretään poikaset pöntöstä toiseen astiaan, esimerkiksi pyyhkeellä tai talouspaperilla vuorattuun muovirasiaan. Pöntöstä tyhjenetään purut, sekä puhdistetaan pöntön pohjalle jääneet ulosteet. Tämän jälkeen lisätään hiukan puruja (saman verran kuin aikaisemmin – riippuen siitä kuinka paljon emot sallivat), sen jälkeen poikaset takaisin pönttöön ja pönttö omalle paikalleen. Poikaset alkavat noin neljän viikon iässä kurkistella pöntön oviaukosta ulos, ensin varovasti, vähän kerrallaan mutta pikkuhiljaa siirtyvät oviaukkoon kokonaan. Tätä vaihetta kestää viikon verran jonka jälkeen rohkeus voittaa ja ne lennähtävät pois pöntöstä orrelle istuskelemaan. Siinä vaiheessa voi jo alkaa pikkuhiljaa totuttamaan niitä tulemaan kädelle tai kepilille. Aluksi ne eivät vielä osaa pelätä kättä tai keppiä jos vaan lähestyt rauhallisesti niitä. Kun undulaatti on tullut sitten kädelle/kepilille niin anna sen rauhassa olla siinä. Voit tarjota myös hirsintähkää toisesta kädestä jolloin undulaatti oppii pian yhdistämään sinut ja herkun. Jossain vaiheessa toisen kuukauden aikana poikasille tulee ns. uhmaikä jolloin ne haluavat tehdä kaiken itse ja omalla

Hirssintähkä maistuu

tavallaan. Silloin ne todennäköisesti väistävät kättä/keppiä ja hangoittelevat vastaan. Mutta kun rauhallisesti ja maltilla suhtaudut tähän etkä anna periksi niin kesyyntyminen ei mene hukkaan.

Rengastaminen

Poikasten rengastaminen tapahtuu 10-päivän ikäisenä:

1. Ota 3 etummaista varvasta toiseen käteen.
2. Pujota rengas niiden läpi takimmaista varvasta kohti.
3. Vedä rengas takimmaisen varpaan yli.
4. Kun rengas on paikoillaan, sen pitää liikkua vapaasti mutta ei nousta polven yläpuolelle

Ongelmatilanteita ja sairauksia

Nyppiminen

Nyppiminen ei ole kovin yleistä undulaateilla, mutta joitakin tapauksia kuitenkin aina ilmenee. Nyppimisen syynä saattavat olla muun muassa yksinäisyys, surullisuus, ihottuma, halu pesiä ja tekemisen puute. Kutiseva ihottuma saattaa aiheuttaa myös höyhenten nyppimistä. Ihottuma saattaa aiheutua liian kuivasta huoneen ilmasta tai linnulla ole mahdollisuutta kylpeä eikä sitä sumuteta vedellä ollenkaan. Itselleni ensimmäiset kokemukset nyppimisestä tuli noin vuosi sitten kun pesivä emo alkoi nyppiä poikasiaan. Tämä tuli aivan yllätyksenä, koska emo ei ollut aikaisemmin osoittanut mitään merkkejä nyppimisestä. Nyppiminen alkaa siinä vaiheessa kun poikasilla alkaa kehittyä sulkapeite. Tällaisessa tapauksessa nyppivä vanhempi on poistettava pesintä-

Urkki-koiras, ikä tuntematon, itse nyppinyt itseään

Undulaatti-poikanen, emo nyppinyt

häkistä heti, jotta poikaset eivät oppisi nyppimistä ja näin mahdollisesti välttyttäisiin siltä, että ne joskus itse nyppisivät itseään. Yleensä jäljelle jäänyt emo/vanhempi hoitaa poikaset hyvin.

Sydämen vajaatoiminta

Yleensä sydämen vajaatoimintaa ilmenee vanhoilla undulaateilla, jotka ovat nuorempina olleet hoikkia ja terveitä. Toisaalta sydänvika voi olla myös synnynnäinen, jolloin sitä voi ilmetä myös nuoremmilla linnuilla. Toisinaan myös eri taudit voivat vahingoittaa sydäntä ja johtaa sydämen vajaatoimintaan tai muuhun sydänvikaan.

Sydämen vajaatoiminnan oireita voivat olla mm. tiheä hengitys esimerkiksi lennon aikana ja sen jälkeen sekä jopa silloin kun lintu lepää. Lentohaluttomuus ja epänormaali väsymys voivat olla myös oireita sydämessä olevasta viasta. Sairauden heikentämä sydänlihaks ei jaksa pumpata tarpeeksi verta kaikkialle linnun elimistöön, ja tämän voi nähdä esimerkiksi linnun jaloista niiden ihon muuttuessa siniseksi jokaisen fyysisen suorituksen jälkeen, esimerkiksi lentämisen jälkeen, ja varpaat kylmenevät. Kun nokkaan ei virtaa tarpeeksi verta fyysisen suorituksen aikana, nokan värin voimakkuus laskee, ja nokka vaalenee. Yksi syy sairastumiseen voi olla, se ettei linnun anneta käyttää lihaksiaan tarpeeksi, kuten päästetään lentämään, jolloin lintu pääsee väistämättä lihomaan. Ylipaino voi olla linnulle hengenvaarallista ja voi vahingoittaa sydäntä. Tietyt pitkään jatkuneet tulehdukset voivat vahingoittaa sydäntä. Lisäksi puutteellinen ravinto ja myrkytys voivat vahingoittaa sydänlihasta ja johtaa näin sydämen vajaatoimintaan.

Yleensä syy erityisesti nuorten, noin 1-vuotiaiden, undulaattien kuolemaan on synnynnäinen sydänvika. Jos linnulasi on todettu sydämen vajaatoimintaa, olisi ehdottoman tärkeää poistaa kaikki lintua stressaavat asiat. Jos lintu on ylipainonsa takia sairastunut, olisi ravinnosta vähennettävä rasvan määrää.

Kalkkijalkapunkki

Kalkkijalkapunkki (*Knemidokoptes ssp.*) on aika yleinen vaiva undulaateilla. Nämä punkit käyttävät ravinnokseen linnun kuolleita ihosoluja, ja kaivautuvat linnun ihon sisälle tehden sinne tunneleita ja munimalla muna. Undulaateilla punkki tulee yleensä näkyviin naamassa, etenkin nokassa, vahanahassa ja silmäluomissa, mutta joskus punkki on levittäytynyt jopa linnun jalkoihin asti.

Kalkkijalkapunkki leviää kosketuksesta. Esimerkiksi nuoret pesässä olevat poikaset voivat saada punkin vanhemmiltaan ruokinnan tai muun kosketuksen yhteydessä. Vaikka lintu olisi saanut jo pesässä punkki-tartunnan, se ei välttämättä ala oireilla vasta, kun lintu on 6-12 kk vanha. Jaloissa vaikuttava kalkkijalkapunkki *Knemidokoptes mutans*, tekee jaloista kuivat ja suomii-

set. *Knemidokoptes mutans* erittää jalkojen ihoon ainetta, joka saa ne kutiamaan ja turpoamaan. Jos linnulla on rengas jalassa, kun sillä on kalkkijalkapunkteja jaloissaan, voi jalkojen turpoaminen johtaa pahimmassa tapauksessa jalan menettämiseen. Nokassa, vahanahassa ja silmäluomissa vaikuttava kalkkijalkapunkki *Knemidokoptes pilae*, tekee alkuvaiheessa vaaleita alueita, jotka paksuuntuvat ja leviävät ajan kuluessa. Koska punkit kaivavat tunneleita linnun ihoon ja nokkaan, voi linnun nokka tippua pahimmassa tapauksessa kokonaan pois, jos tätä ei hoideta. Kalkkijalkapunkki johtaa lähes aina kuolemaan, lintu joko kuolee nälkään tai suuren verenhukan vuoksi. Kalkkijalkapunkkia sairastavaa voidaan hoitaa esimerkiksi parafiiniöljyllä. Ainetta levitetään noin neljän viikon ajan 1-2 kertaa päivässä pumpulipuikolla alueille, joissa on punkin aiheuttamia iho-oireita. Toinen vaihtoehto on levittää eläinlääkäriltä saatavaa Ivomecia linnun niskaan paljaalle iholle. Kalkkijalkapunkki ei ole haitallinen ihmisille.

Haavat

Undulaatit käyttävät nokkaansa joskus toisten puremiseen, erityisen yleistä on toisten varpaiden pureminen. Omakohtainen kokemus tästä on parin vuoden takaa kun yksi undulaattini oli kipeänä selvästi mutta en oikein tiennyt mikä sitä vaivasi. Sitten kerran satuin huomaamaan sen jalassa haavan. Se oli osannut piilottaa sen tosi hyvin; makasi aina orrella jalkojensa päällä. Vein sen sitten oitis eläinlääkəriin mutta oli jo liian myöhäistä; jalka oli lähes kuoliassa eikä amputointi noin pienellä linnulla tullut kysymykseenkään. Jo pelkässä anestesiassa on omat riskinsä. Ainoa vaihtoehto oli linnun lopetus, koska lintu selvästi kärsi.

Tulehtunut jalka undulaatilla

Sen jälkeenkin on näitä puremahaavoja tullut mutta olen oppinut ne jo tunnistamaan paremmin. Ensihoitona jalan puhdistaminen laimennetulla Betadinella ja haavan kuivana pitäminen. Tarvittaessa päiväksi tai pariiksi eristäminen muista jos on tarpeen, jotta lintu saa levätä ja parantaa haavansa. Basibact-pulveri on myös hyvä aine. Olen myös kokeillut Terrapoly-vetvoidetta, joka tehoi yhden linnun jalan haavoihin hyvin. Se kuivatti haavan hyvin ja parantui selvästi nopeammin kuin ilman ko. voidetta. Yleisesti haavoihin voi käyttää perunajauhoja, tai vaikka vaaleaa leipäpölyä jos ei ole muuta saatavilla. Aivan äärimmäisissä tapauksissa voi käyttää kaliumpermanganaattia koska se on voimakasta myrkyä (10 grammaa kaliumpermanganaattia nieltynä riittää tappamaan aikuisen ihmisen). Se värjää ainakin sormet hetkessä, jos jauhetta jää sormiin ja pesee käsiään. Kaliumpermanganaatti tyrehtyttää verenvuodon kyllä nopeasti mutta haittavaikutukset voivat olla suuremmat.

Lähteet:

- Undulaatin hoidon ABC, Kustannusosa-
keyhtiö Perhemediat Oy, Helsinki, 2007.
Suomentanut Kaisa Vitikainen
- www.wikipedia.fi
- [Faunatar: undulaatti](#)
- [Rengastus kuvasarjana](#)
- [Undulaatit.net: sairaudet](#)
- [Lemmikkilinnut Kaijuli ry:n keskustelu-
foorumi](#)

Ensimmäistä kertaa orrella